

Sosyal Demokrasinin Yükselişi ve Düşüşü: Neoliberal Dönemde Sosyal Demokrasi Mümkün Mü?

The Rise and Fall of Social Democracy: Is Social Democracy Possible in the Neoliberal Age?

Yavuz YILDIRIM*

Öz

Fransız Devrimi'nden bu yana güçlenen halk egemenliği ve cumhuriyet kavramlarının demokrasiyle birleşmesi, modern siyasal düşüncenin genel hattı olmuştur. Monarşilerden parlamenter demokrasiye geçişte sosyal demokrasi belirleyici rol üstlenmiştir. 20. yüzyıl başında Marksizm ile yolları ayrılan ve 1945 sonrası dönemde refah devleti kavramıyla güçlenen bu düşünce, değişen kapitalizme uyum sağlama adına yeni sosyal demokrasi ve Üçüncü Yol kavramları ile güç kaybetmiştir. Çalışmada refah devleti kavramı iktisadi analizlerle değil, çalışmanın bağlamı olan sosyal demokrasinin sosyal haklar bağlamında öne çıkardığı siyasal hat olarak ele alınmıştır. Çalışmanın hedefi, Avrupa siyasetinde yeni dönemde sosyal demokrasinin alabileceği rolü analiz etmektir. Bu doğrultuda düşüncenin tarihsel süreçte geçirdiği kritik dönemler ve ülke örnekleri üzerinden gelişimi incelenecektir. Bu açıdan çalışmanın argümanı, sosyal demokrasinin yeniden yükselişe geçmesi için tarihsel köklerindeki gibi temsil edilmeyen geniş halk kitleleriyle temas kurması gerekliliğidir. Gücünü kaybeden sosyal demokrasi, parlamenter demokrasinin yaşadığı temsil krizinden fazlasıyla etkilenmiştir. Sosyal demokrat partiler, sosyal talepleri temsil eden ya da bu taleplerin yöneldiği hat olmaktan 1980'ler sonu ve 1990'larla beraber büyük oranda çıkmıştır. 2000'lere bakıldığında, Avrupada sosyal demokrasinin hem kavram olarak etkisini yitirdiği hem de parti gücü olarak gerilediği açıkça görülebilir. Bu gerileme, ABD tarzı siyasetin yükselmesiyle siyasal gücü elinde bulunduramama, tartışmaları yönlendirme kapasitesini yitirme yönünde kendini göstermektedir. Sosyal demokrasinin hataları, tek neden olmasa da, Avrupa'nın siyasal krizine ve devamında hızla yükselen aşırı sağa zemin hazırlamıştır. Bu süreç aynı zamanda demokratik siyasetin neoliberal doğrular bağlamında şekillendiği bir tarihsel seyre tanıklık etmiştir. Bu çerçevede Almanya, Fransa, İngiltere ve İsveç örnekleri üzerinden kavramın tarihsel gelişimini anlattıktan sonra, günümüzde yine Avrupa yanında yaşadığı düşüşe çeşitli ülke örnekleri üzerinden değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi Teorisi, Refah Devleti, Avrupa Siyaseti, Alman Sosyal Demokrat Partisi, İngiliz İşçi Partisi.

Abstract

The aim of the study is to analyze the role that social democracy can take in European politics today. To do so, the development process of the thought will be examined through a historical perspective in terms of the critical periods and country examples. Social democracy had a determining role in the

* Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, E-posta: yavuz.yildirim@ohu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-1031-1537

transition from monarchies to parliamentary democracy. At the beginning of the 20th century, social democracy separated ways with socialism and was strengthened by the concept of welfare state in the post-1945 period. However, with the adaptation to capitalism and changing economic order, it lost its impacts with the new social democracy and the Third Way concepts. In this framework, the argument of the study is that for the social democracy to become effective again, it should reconnect to social movements as the voice of the large masses which are not represented. Actually, social democracy is heavily influenced by the representation crisis of parliamentary democracy. Social democratic parties have largely ceased to represent social demands or is not in the line how to these demands are directed after the 1990s. As for the 2000s, it can be clearly seen that social democracy in Europe has regressed both in terms of concept and party power. This decline shows itself in the inability to hold political power and the capacity to direct debates with the rise of US-style politics. The failure of social democracy established a ground for the political crisis of Europe and especially rising extreme right. This process also witnessed a historical course in which democratic politics was shaped in the context of neoliberal truth. In this context, after explaining the historical development of the concept through the cases of Germany, France, England and Sweden, the social democratic decline in Europe will be discussed through examples of various countries.

Keywords: Democracy Theory, Welfare State, European Politics, SPD, Labor.

1. Giriş

Sosyal demokrasi, modern siyasal düşüncenin içinde ideolojilerin netleştiği ve ulus-devletin kurumsallaştığı süreçte şekillenirken liberalizm, kapitalizm ve sosyalizme yönelik farklı uygulamalar ve yorumlar üzerinden kendi teorisini kurmuştur (Meyer & Hinchman, 2007). Bu kuruluş sürecinin sonunda, bugün gelinen noktada, modernizm, kapitalizm ve ulus-devlet farklı biçimlere dönüşürken, sosyal demokrasi de yeni bir konum alabilir. Bu çalışmanın temel hedefi, Avrupa siyasetinde sosyal demokrasinin ortaya çıkışını, dönüşümünü ve değişen siyasal bağlamlarda bugünkü rolünü analiz etmektir.

20. yüzyıl başında Marksizm ile yolları ayrılan ve 1945 sonrası dönemde refah devleti kavramıyla güçlenen sosyal demokrat düşünce, Avrupa'nın bütünleşme çabalarında belirleyici olmuştur (Ladrech, 2000; Berman, 2006). Refah devleti kavramı, sosyal hakların anayasal bir hal almasını sağlamasıyla sosyal demokrasinin önemli bir ürünüdür. Soğuk Savaş ertesinde ise yeni sosyal demokrasi ve Üçüncü Yol hareketleri, sosyal demokrasinin değişen kapitalizm ve finansal sermaye karşısındaki manevralarıdır. Ancak bunlara rağmen, neoliberal dönemde sosyal demokrasi seçim rekabetinde siyasal ve ekonomik ikilemlerin içinde güçsüzleşmiştir (Kitschelt, 1999). 2000'lerin ilk 20 yıllık dönemine bakıldığında, Avrupa'da sosyal demokrasinin hem kavram olarak etkisini yitirdiği hem de parti gücü açısından gerilediği açıkça görülebilir. Bu gerileme, ABD-tarzı siyasetin yükselmesiyle siyasal gücü elinde bulunduramama, tartışmaları yönlendirme kapasitesini yitirme yönünde kendini göstermektedir. Diğer ideolojik dönüşümlerle beraber sosyal demokrasinin hataları, tek etki anlamına gelmese de, Avrupa'nın siyasal krizine ve devamında hızla yükselen aşırı-sağa zemin hazırlamıştır. Bu krizin yakın dönemde siyasal teoride çeşitli boyutlarıyla tartışıldığı görülmektedir (Castells vd., 2018).

Çalışmada sosyal demokrasinin tarihsel dönüşümünü genel hatlarıyla aktararak güncel siyasal ve sosyal durumda öne çıkacağı noktalar vurgulanacaktır. Çalışmanın sorusu, sosyal demokrasinin nasıl yeniden yükselişe geçebileceği şeklindedir. Bu soru son yıllarda sıkça tartışılmaktadır. Teorik açıdan sosyal hakları genişletme ve neoliberalizmle mücadele, pratik açıdan da seçim sonuçları ve örgütlenme ağlarını genişletme noktalarında kriz hatları bulunmaktadır. Çalışmada önce ideolojik değişim ve dönüşüm, ardından yakın dönemde çeşitli ülkelerdeki sosyal demokrat partilerin düşen seçim performansları aktarılacak, sonuç olarak yükseliş önerisi için geniş halk kitleleriyle sosyal demokrasi arasında geçmişte olduğu gibi bağlar kurma gerekliliği vurgulanacaktır.

2. İdeolojik ve Tarihsel Temeller

Fransız Devrimi'nden bu yana güçlenen halk egemenliği ve cumhuriyet kavramlarının demokrasiyle birleşmesi, modern siyasal düşüncenin genel hattı olmuştur. Gittikçe önemi artan demokrasi, düzenli ve adil seçimler yoluyla yürütme ve yasama organlarının halk tercihi yönünde şekillenmesi düşüncesiyle modern dönemde temel siyasal hedef ve yöntem olmuştur. Bu bağlamda siyasal partilerin rekabeti ve programları 19. yüzyıl sonundan itibaren önem kazanmıştır. İşçilerin, zanaatkarların ya da o dönem daha sık kullanılan ismiyle “çalışanların” 19. yüzyılın başlarında kurduğu birlik, federasyon, kulüp ve sendika gibi yapılar, demokrasinin önem kazanmasıyla zaman içerisinde partilere dönüşmeye başlamıştır. Dolayısıyla sosyal demokrat partilerin endüstriyel ülkelerde demokrasilerin seçim yarışı, katılım, parlamentonun güçlenmesi bağlamındaki modern anlamını kazanması sürecinde yoğun etkileri olmuştur. Aşağıda hızlıca değinilecek olan merkez ülkelerdeki sosyal demokrat partilerin 1914'ten önce kurulduğu görülmektedir (Keman, 2017, s. 33-35). Anglo-Sakson gelenekte ve İskandinav ekolünde partiler genellikle işçi sendikalarının siyasal kolu olarak organize olurken, Kıta Avrupası'nda ise Marksizm'in de etkisiyle sendikalar partilerin ekonomik kolu olmuştur. Ancak her halükârda merkezi anlamda örgütlenmiş bir yapı ile ulusal çapta gelişen hareket arasında bağlantı burada kurucu öğedir (Keman, 2017, s. 36-37). Diğer bir deyişle geniş kitlelerin taleplerinin örgütlenmesinde sosyal demokrasi, temel biçimlerden biri olmuştur.

Tek biçimi ve verili bir tanımı olmayan sosyal demokrasi kitlelerin müdahalesi, katılım ve siyasal hakların genişlemesi üzerine kurulmuştur (Przeworski, 1986). En genel anlamıyla sosyal demokrasi, “bırakınız yapsınlar”cı modelin karşısında, demokratik değerlerle tanımlanmış özgürlük ve eşitlik prensiplerini genişletmek için demokratik kolektif eylemlerin kullanılmasını öngören ideolojidir (Jackson, 2013, s. 348). Sosyal demokrasinin kapitalizm analizi, sosyalizm ile uyum gösterse de çeşitli noktalarda yollar ayrılmıştır. Seçim ve parti sistemlerinin yanı sıra kapitalizmin gelişiminin ve iş gücü piyasasının her ülkede aynı olmamasına bağlı olarak farklılıkların belirdiği söylenebilir.

Alman sosyal demokrasisinin yaşadığı yükseliş ve dönüşüm, düşüncenin gelişim seyrini anlamak açısından tarihi ve teorik olarak önemlidir. Alman Sosyal Demokrat Partisi (Sozialdemokratische

Partei Deutschlands/SPD), Mayıs 1863'te kurulan Genel Alman İşçi Birliği'nde (Allgemeiner Deutscher Arbeiterverein/ADAV) şekillenmiştir. ADAV, Almanya'nın ilk sosyal demokrat yapılanmasıdır (Berger, 2013, s. 49). Bunun devamında Alman İşçi Birlikleri Sendikası (Verband Deutscher Arbeiterverein/ VDAV), 1869'ta Sakson Halk Partisi'ni de bünyesine alarak Sosyal Demokrat İşçi Partisi (Sozialdemokratische Arbeiterpartei Deutschlands/SDAP) adıyla kuruldu. ADAV ve SDAP, 1875 yılında birleşik bir parti kurmak için Gotha kentinde Sosyalist İşçi Partisi'ni (Sozialistische Arbeiterpartei Deutschlands, SAPD) kurdu. Bu yapı da 1891'de Erfurt Kongresi'nde SPD adını aldı (Bookchin, 2012, s. 332-343).

Almanya özelinde işçi birlikleri ve partilerde, merkezi örgütlenmenin gücü konusunda farklı tartışmalar bulunsu da ulusun yukarıdan aşağı şekillendirilmesine ya da Prusyalılaştırma hedefine dair ortak bir tepki vardı (Berger, 2013, s. 53-54). ADAV'ın kurucusu Ferdinand Lasalle, VDAV'ın lideri August Bebel ve SPD'nin programını büyük oranda hazırlayan Karl Kautsky, o dönem etkisi yavaş yavaş artan Karl Marx'ın düşüncelerinden çeşitli düzeylerde etkilendi. Lasalle'in devleti bir tür kooperatif şeklinde örgütlenen ve işçilerin çıkarlarına uygun şekilde dönüştürmek hedefi, daha reformist ve parlamenter bir çizgiyi öngörüyordu. Bu tartışmalarda Marx'ın "Gotha Programı'nın Eleştirisi" çalışması, parti programının değişmesinde etkili bir metin oldu. Bununla birlikte Bismarck'ın, 1878 tarihli anti-sosyalist yasa olarak bilinen ve tam adı "Sosyal Demokrasinin Kamu Zararına Girişimlerine Karşı Kanun" olan kanunla birlikte partinin kiteselleşme ve radikalleşme süreci hızlandı. Bebel ve William Liebknecht'in etkisiyle Marx'ın çizgisine yaklaşan SAPD, SPD'ye dönüşürken farklı kesimlerin desteğini bünyesinde toplamıştı (Bookchin, 2012, s. 342-343).

SPD'nin ilk dönemleri, Kautsky'nin programındaki Marx etkisiyle, teorik olarak devrimci ve radikal bir yönde ilerledi; öte yandan Bernstein'in etkisiyle genel oy hakkı gibi somut talepler ve monarşik sistemin liberalizasyonu da hedeflendi (Berman, 1998, s. 75-76). SPD'nin kapsayıcılığı hızla arttı ve 1914'e gelindiğinde 1 milyona yakın üyeye, binlerce yönetici ve çalışana, yerel, bölgesel, ulusal çapta çıkan pek çok yayın organına sahip bir yapıya dönüştü ve hızla artan bir maddi gelire ulaştı. 1871'de İngiltere, Amerika ve Fransa'nın ardından endüstriyelleşme bağlamında dünya çapında dördüncü sırada olan Almanya, 1914'e gelindiğinde ABD'den sonra ikinci sırada ve dolayısıyla Avrupa'da ilk sıradaydı (Berger, 2013, s. 56). Endüstriyelleşme sürecinde işçi sınıfının beklentileri, emek mücadelesinin önceki dönemlerden daha farklıydı.

Bu açıdan "SPD'ye katılmak, hayatın her alanını kapsayan, insanın boş zamanının neredeyse tamamını doldurabilecek etkinliklere sahip bir alt kültüre dahil olmak anlamına geliyordu. (...) Hobiler, doğa yürüyüşleri, kamplar, kendi konferans ve mitingleriyle sıradan bir işçi için sosyal demokrasi bir hayat biçimi haline gelmişti" (Bookchin, 2012, s. 354-355). Diğer bir deyişle Parti, sadece iktidarı hedefleyen bir araç olmanın ötesinde yaşamsal boyutlarıyla siyasal olanı şekillendirmeye başlamıştı.

Ryner'e göre (2017) de Alman sosyal demokrasisi, ideolojik bir partiden ziyade halk partisi, kitle partisi, herkesi-yakala partisi şeklinde örgütlendi. Teorik radikalizm ile pratik reformist taleplerin

kombinasyonu, zaman içerisinde hem parti içerisinde hem de parti ile Alman siyasal sisteminin diğer unsurları arasında hızla artan gerginliğe doğru ilerledi (Berman, 1988, s. 76). Böylece temel mesele sadece iktidarın ve yasal sistemin değil siyasetin bizzat kendisinin ne olduğu tartışmasına döndü.

Geniş bir örgütlenme ve üye tabanı ile büyüyen SPD içinde farklı hatlar gelişti. Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht gibi sol kanat temsilcileri, sosyalist bir toplum için devletin kullanılması stratejilerine karşı çıkarken Friedrich Ebert ve Kautsky, Merkez’i sembolize ediyordu ve Marx’ın görüşlerini asıl kendilerinin temsil ettiğini düşünüyordu. Parti bürokrasisi ile taban üzerinde etkili bu isimler, seçimler yoluyla hükümetin karşısına çıkmak hedefindeydi. İmparatorluğu sosyal reformlar eliyle bir demokrasiye çevirme isteği, Merkez parti liderlerinde genel kabul gören yöntemdi. Bernstein’in sembolize ettiği kanat ise Marksist eğilimlerin karşısındaydı (Bookchin, 2012, s. 360-361). Bernstein, SPD’nin dönüşümünde etkili olan isimlerden biri oldu. Sosyal demokrasiyi sosyalizmin sınıf mücadelesi yerine, liberalizmin mirasçısı olarak gören Bernstein için parti, bir grubun değil halkın kitlesel gücünü temsil etmeliydi ve demokrasi hem bir araç hem de sonuç olarak sosyalizmin gerçekleşmiş biçimiydi (Jackson, 2013, s. 350-351). Bu açıdan revizyonizm, Marksizm’den sadece kopuşu değil en baştan itibaren farklı bir hattı da simgelemektedir (Kamalak, 2013).

Luxemburg’un “Alman Sosyal Demokrasinin Bunalımı” çalışması, bu ayrışmaların genel özeti sunar. William Liebknecht’in oğlu Karl Liebknecht ile birlikte Luxemburg, savaş-karşıtı görüşleri ve faaliyetleri nedeniyle tutuklansa da bu görüşler, Spartakistler’in mücadelesinde devam etti. Luxemburg, Bebel, Bernstein gibi parti-içi grupların liderleri arasındaki mücadele, partinin yayın organlarında çıkan yazılara ve kongrelerine yoğun şekilde yansdı (Berman, 2006, s. 45-46). 1915 ve 1916 partide ayrımların belirginleştiği dönem oldu. 1916’da partinin Reichstag (meclis) grubu (Fraktion) ile parti kararına uymayan vekiller arasındaki uyuşmazlığa yansdı. Savaş karşıtı oy kullanan bu grup, SAG (Sozialdemokratische Arbeitsgemeinschaft) adıyla yeni bir oluşuma yol açtı. Daha sonra bu grup 1917’de sembolik olarak Gotha’da toplanarak Alman Bağımsız Sosyal Demokrat Parti’yi (USPD) kurdu (Bookchin, 2014, s. 22-23).

1918’te savaşta alınan yenilgilerin etkisiyle Almanya’da yeni bir parlamenter monarşi kurulurken SPD, liberal ve muhafazakâr partilerle birlikte koalisyonunda yer aldı ve yeni anayasa yürürlüğe girdi. Bu süreçte sol kanat USPD ile çeşitli bildirimler ve açıklamalar üzerinden devam eden müzakereler sonunda uzlaşma sağlandı. Sol kanatta yer alan Luxemburg ve Liebknecht gibi SPD muhalifleri de esasen Leninist ve Bolşevik Parti çizgiden ziyade kendiliğinden örgütlenme, anarşist eğilimler ve işçilerin yönlendirilmesinden ziyade eğitilmesi çizgisindeydiler. Spartakistlerin tabanla kurduğu gevşek bağ ve örgütlenme noktasındaki zayıflığı karşısında SPD’nin güçlü bir bağı mevcuttu. Alman işçilerinin çeşitli yasal düzenlemelerle daha iyi hale gelen hayat standartları, siyasal iktidarı konseyler ve milisler üzerinden değil de hiyerarşik partiler ve sendikalar bazında düşünme yatkınlıkları da önemli noktaları. Savaş dönemindeki krizler, askeri yenilgilerin yarattığı geçici krizler olarak düşünülmekteydi. Almanların gözünde “sosyalizm kavramı, SPD ve sendikaları güdümünde kazanmış oldukları yaşam ve çalışma koşullarındaki kalıcı ilerlemelerin sürekliliği

anlamına geliyordu” (Bookchin, 2014, s. 46-47). 19. yüzyılda hızla gelişen Alman sanayisi ve buna bağlı olarak işçi sınıfı Avrupa çapında en etkili konumdaydı. Bu etkili güce rağmen Almanya örneği, sosyal demokrasi ile Marksizm’in yollarının ayrılması açısından tipik örnektir.

Kıta Avrupası’nın bir diğer gücü Fransa’da, kapitalizme entegrasyon ve zanaatkarlıktan ağır sanayiye geçiş daha farklı ilerledi. Devrim süreci yaşamış ve buna bağlı şekilde örgütlenme kapasitesi yüksek Fransız toplumunda çeşitli farklılıklar mevcuttu. Küçük üretici ve köylülüğün hâkim olduğu toplumda ve devrimci bir burjuvazi geleneği içinde Fransa’da sanayi proleteriyası, nüfus içinde Almanya’daki kadar ağırlıklı oranı temsil etmedi ancak sendikalar 19.yüzyıl boyunca güçlü oluşumlardı. Devrimin mirası olarak cumhuriyet ve yurttaş kavramlarına yüklenen anlamlar üzerine süren mücadelede sendikaların ve sonrasında partilerin etkileri, eşitlikçi bir toplumun öne çıkmasında etkili olmuştur. Almanya’da olduğu gibi sendikal mücadele, anarşizm, konseyler, sosyalizm gibi tartışmaların iç içe geçtiği ve yer yer birbiriyle mücadele ettiği dönemler yaşanmıştır. Bu süreç özellikle 1871 Paris Komünü ve devamında kendini göstermiştir. 1895 tarihli Genel Emek Konfederasyonu’nun (Confédération Générale du Travail/CGT) kuruluşu ve 1914’e kadarki süreçte yürüttüğü anarko-sendikalist hat, Fransa’da toplumsal mücadelelerin kurumsallaşmasında önemli süreci sembolize eder. CGT bugün de faaliyetlerine devam eden ve kitlesel gücüyle çeşitli protestolarda yer alan güçlü bir örgüttür.

Fransız Sosyalist İşçiler Federasyonu’ndaki (FTSF) ayrılık sonrası 1879’da Jules Guesde ve Paul Lafargue tarafından kurulan Fransız İşçi Partisi (Parti Ouvrier Français / POF), Marksist çizgideki ilk partiydi ancak ülkenin pratik gerçekliği ve köylülüğün teoride düşünüldüğü gibi düşüşe geçmemesi, partiyi radikallikten uzaklaştırdı (Berman, 2006, s. 28-30). 1893’te POF ismini alan Parti, 1890’larda yerel düzeyde gösterdiği başarıyla yerel refah politikalarına doğru programını değiştirdi. Parti içi mücadele Almanya’da olduğu gibi belirleyiciydi. Hükümet karşıtları, Guesde liderliğinde 1902’de Fransa Sosyalist Partisi’ni (Parti Socialiste de France) kurarken, aynı tarihte Jean Jaures ve hükümetle işbirliğini destekleyenler Fransız Sosyalist Partisi’ni (Parti Socialiste Français) kurdu (Berman, 2006, s. 49). Daha sonra Başkanlık da yapacak olan sosyalist Alexandre Millerand’ın hükümete katılarak bakanlık alması üzerinden işleyen bu ayrılık, sosyalist olmayan sol ve burjuva hükümetleriyle işbirliği konusunda odaklanıyordu. Bu iki parti, İkinci Enternasyonel sürecinde 1905’te birleşti. Almanya’daki gibi, demokrasiye geçiş, sınıflar arası işbirliği ve resmi kurumlarla olan temaslar üzerinden Fransa’da da devrimci Marksizm’le sosyal demokrasinin yolları ayrıldı. Çok sayıda oluşumun kurulup tekrar dağıldığı Fransız solunda bugünkü 5. Cumhuriyet’te merkez-solu sembolize eden Sosyalist Parti (PS), 1969 yılında kuruldu ve ülkenin iki ana partisinden biri olarak yoluna devam etmektedir.

Kuzey Avrupa’da İsveç ve Anglo-sakson ekolde İngiltere’de sosyal demokrat deneyimler daha farklı yaşandı ve erken dönemlerde etkilerini gösterdi. Bu ülkelerde kapitalizmin ilerleme süreci daha ılımlı ve devletin rolü daha farklıydı. İsveç sosyal demokrasisi, siyasal güce sahip olmak konusunda 20. yüzyıl boyunca sembol yerlerden oldu. 1932’den itibaren demokratik hegemonyasını kuran İsveç Sosyal Demokrat Partisi (Sveriges Socialdemokratiska Arbetareparti / SAP), seçimlerde yüzde 45 ve üzerinde oy alarak 1976’ya kadar komünist ve sosyalist partilerin desteğiyle azınlık

hükümeti kurdu ya da koalisyon ortağı oldu. İsveç'te güçlü sendikaların hükümetle ve işverenle işbirliğine dayanan korporatizm modeli, Keynesyenizm'den önce Avrupada refah devleti modelinin öncülüydü. Partide uzun süre hizmet veren ve maliye bakanlığı da yapan Ernst Wigforss önderliğindeki ekonomik model, İngiliz radikal liberalizminin, evrimci ve reformist sosyalizmin etkisi altındaydı (Berman, 1998, s. 164-165). Eski rejimden sonra ülkedeki görece zayıf bir burjuvazi olması ve parti-içi tartışmalarla güç kaybı yaşamama gibi nedenlerle SAP ve İsveç sosyal demokrasisi, siyasal düşünce ile parti başarısını birleştiren ülkelerden biri oldu (Jackson, 2013, s. 351; Merkel, vd, 2008, s. 156). Sosyal demokratlar İsveç'te 1932'den itibaren çeşitli ağırlıklarda düzenli olarak hükümette yer aldı.

Anglo-sakson geleneğin kurucusu ve Sanayi Devrimi'nin sembolü İngiltere'de de sosyal demokrasi, devrimci Marksizm'den ziyade siyasal liberalizme yakın bir hatta ilerledi ve bu çizgisiyle Yeni Zelanda ve Avustralya gibi bu ekolün temsilcisi ülkelere ilham verdi. 18. yüzyılın sonundan itibaren parça parça ilerleyen Çartist hareket, talep ettiği sosyal ve siyasal reformlarla monarşinin ve muhafazakarlığın karşısında sosyal demokrasinin temellerini attı. İngiliz İşçi Partisi (Labour Party), 1900 yılından bu yana Labour Representation Committee adıyla temsilcileriyle seçimlerde ve parlamentoda yer alırken 1906'da resmi olarak bu adı aldı (Thorpe, 2015, s. 1-2). 1920'lerde Liberaller ve Muhafazakarların karşısında ana muhalefet partisi haline gelen ve 1923'te ilk kez azınlık hükümetiyle yürütme organında yer alan İşçi Partisi, 1945 sonrasında Muhafazakar Parti ile beraber iki-partitli İngiliz parti sisteminin içinde ana unsur haline geldi (Callaghan, 1989; Garnett, 2013). Parti sadece işçi sınıfının değil, gittikçe genişleyen ve farklı bölümlere ayrılan orta-sınıfın sesi olmaya başladı (Thorpe, 2015, s. 231). Aşağıda da değinileceği gibi 1945 sonrasında sosyal demokraside ve parti programlarında refah devleti uygulamalarıyla yeni bir süreç başladı. İşçi Partisi, sosyal güvenlik sistemi ve ulusal sağlık reformlarının sisteme yerleştirilmesinde diğer ülkelere ilham verdi.

Buraya kadarki kısmı özetlemek gerekirse, kıta Avrupası'nda sosyalizm ve Marksizm içi tartışmalarda şekillenen sosyal demokrasi düşüncesi, kitlesel partileri aracılığıyla parlamenter siyasetin önemli unsuru olmuştur. Sosyalizme yakın ancak devrimci Marksizm'den uzaklaşan bir hat izlediği 19. yüzyıl sonu ve İkinci Dünya Savaşı'na kadarki dönemde bu ekolün siyasal ve sosyal hakların ifadesi konusunda kendi alanını kurduğu görülmektedir. Anglo-sakson dünyada da siyasal liberalizmle ilişki içinde güçlenen sosyal demokrasi, gelirin devlet kontrolünde yeniden dağılımı ile kapitalizmin sınırlandırılması arasında bağların artmasını sağlamıştır (Jackson, 2013, s. 352). Bu süreç aynı zamanda liberal demokrasiyi güçlendirmiştir. Diğer bir deyişle sosyal demokrasi, liberal demokrasinin kurumsallaşmasında önemli araçlardan olmuştur.

20. yüzyıl başında parlamentoda yürütülen siyaset ve tartışmalar önem kazandıkça, seçimler kritik hale gelmiştir. Özellikle 1917 Bolşevik Devrimi ile beraber sosyal dönüşüm mücadelesi için iki ana hat, devrimci ve reformist hatlar iyice belirginleşmiştir. Sosyal demokrat partiler kitlenin sesini ve taleplerini parlamenter mücadelede duyurmak istemiştir. Ancak yukarıda değinilen İngiltere, Fransa ve Almanya'da sosyalist partiler, özellikle hükümette olduğu dönemlerde ideolojik köklerde ve pratik durumlarda yaşanan gerilimler nedeniyle travmatik dönemler geçirmiştir (Jackson,

2013, s. 351). 1929 ekonomik krizi sonrasında kapitalist ve sosyalist modeller arasında geliştirilen karma ekonomik modellerin sosyal demokrat düşüncenin gelişmesinde katkısı olmuştur.

Meşruti monarşilerden ulus-devletlere geçilen 1. Dünya Savaşı sonrası dönemde, milli ekonomik düzen kurmak önemli kazanmıştır. Yeni bir kurumsal yapıya geçen ülkelerde sosyal demokrat partilerin ve karma ekonomi düşüncesinin öncü olduğu görülebilir. Öte yandan 1930'larda yükselen yeni bir ideoloji olarak faşizm de devlet yapılarını yeniden şekillendiren Almanya, Hollanda, İspanya, İtalya gibi ülkelerde yükselişe geçiyordu. Bu dönemde sosyal demokrat partiler, faşist partilerin baskılarından ve kitlesel taleplerinden az veya çok etkilendi (Mennen, 2019, s. 46-47).

1945 sonrasında aşağıda değinilecek yeni kırılmalar ve dalgalanmalarla ABD'nin yeni bir aktör olarak artan hegemonyası, Anglo-sakson tarzı siyasetin, ekonominin ve kültürün gittikçe yayılmasıyla beraber 20. yüzyılın ikinci yarısında başka bir siyasal zemin gelişmiştir.

3. 1945-1990: Refah Devletinin Yükselişi ve Düşüşü

Sosyal demokrasi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında sistem içinde asıl etkililiğine kavuşmuş ve hem kavram hem de parti düzeyinde çeşitlilik göstermeye devam etmiştir. Bugün de devam eden dönüşüm, modern toplum içindeki siyasal ve ekonomik değişimle ilişkilidir (Moschonas, 2004, s. 322-324). Bu dönüşümde refah kavramını siyasal düşünceye ve pratiğe yerleştirmek, “konjonktörü okuyan ve kendisini yeni döneme uyduran”¹ sosyal demokrasinin asıl başarısı olmuştur. Ancak bu başarının devamında 1970'lerden itibaren tersine bir durum yaşanmıştır. Bu değişim aynı zamanda modern siyasetin ana unsuru devletin ve halk egemenliği fikrinin dönüşümüdür.

Sosyal demokrasinin altın çağını yaşadığı 1945-1970 arası yıllar, ulus-devlet ile vatandaşlık ilişkisinin yeniden kurulduğu dönem olmuştur. Refah devleti kavramı burada aracı bir rol üstlenmiştir. Ulus-devletin asli gücü olan vatandaşların eylem ve kendini geliştirme kapasitelerinin artırılması, sağlık, eğitim, barınma gibi temel konularda sistemli programların ve yatırımların geliştirilmesine dayanan refah-devleti kavramı, pozitif özgürlük fikri üzerine kuruludur. Burada kapasiteyi artırma görevi, kurum olarak devlete verilmiştir. Devletin vergi toplayabilmek için yaratacağı istihdam, sosyal politikalar aracılığıyla yeniden nüfusun kalkındırılmasına harcanacaktır. Kavramın uygulamaları ve dönüşümü farklı boyutlarıyla tartışılmıştır ve bugün de yeniden hayata geçirilip geçirilmeyeceği üzerine tartışmalar sürmektedir (Gutmann (Ed.), 1988; Taylor-Gooby (Ed.), 2004; Esping-Andersen, 1996; Castles vd (Eds.), 2010; Greve (Ed.), 2019).

Uygulamalardaki farklılıklara rağmen refahı sağlayacak temel yol, gelirin yeniden dağılımıdır. Bu dağılımda da ulus-devletin sorumlu aktör olması, uygulamaların ulusal bağlamda değerlendirilmesine neden olmaktadır. Tam istihdam, sosyal güvenlik sistemi ve kamu harcamaları, refah devletinin temel sac ayaklarıdır. Bu doğrultuda çalışma hayatını düzenlemek, emek piyasasının durumu, sektörel bazdaki analizler öne çıkmaktadır. Muhakkak bu tartışmalar

1 Bu noktadaki uyarısı için yazının hakemine teşekkür ederim.

iktisadi analizler ve yaklaşımlarla yakından ilgilidir. Ancak refah devleti, bu çalışmanın asıl bağlamı olan sosyal ve siyasal boyutlarıyla birlikte düşünülmelidir.

Tarihsel olarak baktığımızda, endüstriyellemenin artmasıyla beraber çalışma ve yaşam koşullarının daha iyi hale getirilmesi yönündeki düşünce hem edebi hem de felsefi eserlere yansımaya başlamıştı (Castles, vd., 2010, s. 4-5). Yukarıda değinildiği gibi bu “sosyal sorun”, pratik siyasette yüzyıl sonundan itibaren karşılık buldu. 1880’lerde Bismarck Almanyası’nda hızla gelişen sosyal politikaların devamında Avustralya ve Yeni Zelanda gibi Anglo-Sakson ekolün yeni gelişen ülkelerinde İkinci Dünya Savaşı öncesinde bu politikalar güçlendi. Dünya Savaşları arasındaki gelişmeler devlet-piyasa-birey ilişkilerini değiştirirken 1945 sonrasında refah-devleti kavramı bugünkü kullanılan anlama gelmiştir. Savaş-arası dönemde özellikle 1929 krizi, faşizmin yükselişi, ABD’nin siyasi bir aktör olarak devreye girmesi ve buna bağlı olarak bireysel girişim fikrinin yükselmesi, SSCB’nin onun karşısında yeni bir ekonomik ve siyasal modelle çıkması, 20. yüzyıldaki tartışmaların temel noktalarıdır. Bu bağlamda devletin tarafsız bir hakem olarak düzenleyici rol oynaması ve piyasa ilişkilerini düzenlemesi düşüncesi güçlenmiştir. Refah-devleti düşüncesi, halk içinde dayanışma yaratma ve ulus-kurma projesinin genel adı haline gelmiştir (Esping-Andersen, 1996, s. 2). Bunun yanı sıra “sosyal demokrat toplum modeli” (Rothstein ve Steinmo, 2013, s. 88-90), kişisel arka-planlarına bakmadan herkese yönelik evrensel haklar, sadece işçiler için değil herkes için sosyal dayanışma ve toplumu ileriye taşıyan politikalar olarak görülür.

Bu çalışmanın bağlamı açısından kısaca belirtmek gerekirse özellikle 1942 tarihli Beveridge raporu, İngiliz sosyal demokrasinin gelişiminde önemli aşamadır. Yine İngiliz iktisatçı John M. Keynes’in para politikası yerine maliye politikaları öngören talep yönlü ve devletin ekonomiye müdahalesini teşvik eden iktisadi analizleri, İkinci Dünya Savaşı sonrasında sosyal refah devleti uygulamalarının merkezi haline gelir. Keynes’in 1930’larda geliştirdiği düşünceler, esasen 1944 Bretton Woods anlaşması öncesinde tartışılmış ancak geri planda kalmıştır. Bretton Woods sonrası uluslararası ticarete yeni bir dönem başlamış ve Soğuk Savaş’ın da ana hattı çizilmiştir. ABD hegemonyasını tesis edecek ticari düzenlemeler, doların konvertible para olmasıyla değişen parasal ilişkiler ve bu sürece katılmayan sosyalist ülkelerin oluşturacağı Doğu Bloku ile 20. yüzyılın ikinci yarısı, ekonominin siyaseti belirlediği bir döneme sahne olmuştur. Refah devleti ve sosyal demokrasi bu süreçte SSCB güdümünde devlet eksenli bir sosyalizm ile ABD tarzı bir kapitalizm ve ona eşlik eden yarışmacı demokrasinin karşısında alternatif bir yol olarak belirmiştir.

1945 sonrası süreçte sosyal demokrasi, Anglo-sakson tarzı kapitalizmin serbest piyasa ilişkilerindeki tek yol olmasına da karşı görüş geliştirir (Keating ve McCrone, 2013a, s. 9). Serbest piyasayı kontrol etmek, düzenlemek ya da bireysel girişimlere arasındaki gerginlik burada devreye girer. Aşamalı bir yolla, ilerleyen düzeyde eşitliğin sağlanması, dayanışmanın güçlenmesi, sosyal bölünmelerin geri döndürülmeyecek şekilde aşılması, sosyal demokrasinin gelecek güzergahını oluşturmuştur (Jackson, 2013, s. 357). Ancak hedeflenen bu geleceğe ulaşamamıştır.

Refah-devleti politikalarını kimi şekillerde Hristiyan demokrat partilerin ya da liberallerin de hayata geçirdiği görülür. Örneğin Fransada Trente Glorieuses (Şanlı Otuz Yıl) olarak

bilinen 1945-1975 arası dönem, muhafazakâr ve liberal başkanların yönetiminde geçen refah-devleti uygulamalarının gösterdiği başarı ve ekonomik yükselişi sembolize eder. Kısacası sosyal demokrasinin önceki yüzyılda başlayan öneri ve mücadeleleri ana-akım siyasetin içine yerleşmiştir. Bu bağlamda sosyal demokrat partilerin hükümet performansları ile sosyal demokrat düşüncenin teorik başarısını birbirinden ayırmak gerektiği vurgulanmaktadır (Keating ve McCrone, 2013b, s. 229). Callaghan (2002, s. 437), altın çağ olarak bilinen dönemde sosyal demokrat partilerin sadece iki ülkede (1968’te İsveç, 1979’da Avusturya) yüzde 50’lik oy oranlarına ulaştığını vurgular. Aynı çalışmada Fransa ve Batı Almanya gibi bu düşüncenin temellerinin atıldığı ülkelerde sadece küçük ortak olarak hükümetlerde yer aldığı, İngiltere’de ise 25 yılın 12’sinde hükümette olduğu kaydedilmiştir. Buradan çıkardığı sonuç, refah devleti uygulamalarının sosyal demokrat hükümete bağlı olmadığı ve dolayısıyla refah devletinin krizinin de sadece sosyal demokratların krizi olmadığı yönündedir (Callaghan 2002, s. 438-442). Kısacası refah-devleti kavramının yükselişi ve düşüşü, sadece sosyal demokrasiyle ilgili değil; küresel ekonomik gelişmeler, ülkelerin değişen ekonomik yapıları ve aktörleriyle yakından ilgilidir (Esping-Andersen, 1996). Aşağıda bu nokta Giddens üzerinden yeniden hatırlanacaktır.

1968 hareketlerinin yarattığı yeni toplumsal hareketler yeni haklar talep ederken insani özgürleşmenin devlet kontrolüyle gelişmeyeceği düşüncesi belirginleşir. Devletin, başta güvenlik harcamalarıyla beraber tarafsız ve sınıflararası uzlaştırıcı rolünü gittikçe kaybetmesi, paranın kontrolünde etkin ve etkili olmadığı eleştirisiyle de birleşince devlet-piyasa-birey ilişkilerinde kontrolün piyasa güçlerine doğru evrilmesine neden olmuştur. Bu sürecin sonucu olan neoliberalizm düşüncesi, refahın piyasa ilişkileriyle kurulabileceğini önererek 1990’lara doğru küresel çapta hegemon olacak yeni bir görüşün temeli olmuştur. Esasen 1970’lerden itibaren ekonomik kriz, işsizlik oranlarının ve enflasyonun yükselmesi gibi olumsuz makroekonomik göstergeler bütün Avrupa’yı etkilemiştir. Bu süreçte faturanın çıkarıldığı Keynesyen politikaların yerine ABD tarzı bir ekonomi, IMF, Dünya Bankası, GATT gibi kuruluşların önerdiği politikalar çıkış yolu olarak tercih edilmiştir.

Neoliberalizm, Keynesçi geleneğin karşısında, devlet ile piyasa ilişkisini birbirinden ayırarak piyasanın üstünlüğünü ve bunların demokratik taleplere karşı tercih edilmesini öngörür (Crouch, 2013, s. 159). Keynes’in ulusal ekonominin geliştirilmesi eksenli önerileri yerine, yeniden “bırakınız-yapsınlar” iktisadi liberalizmin temellerine doğru bir tür geri gidiş, kamu çıkarı ve demokratik taleplere karşı bireylerin müdahaleden masun olması şeklinde negatif özgürlük fikrine yaslanır. Liberal negatif özgürlük fikri ile muhafazakâr devlet güvenliği kavramları, “piyasanın güvenliği” ekseninde birleşirken, Soğuk Savaş’ın bitimiyle beraber demokrasi ile kapitalizm arasındaki bağlar da neoliberalizm eliyle kurulmuştur (Harvey, 2007).

Kısacası kapitalizmin dönüşümü, siyasetin teorik ve pratik boyutlarını etkilemiştir. Yüzyıl başında tarım ve zanaat eksenli olmaktan çıkıp sanayi ve fabrika eksenli bir hal alan kapitalizm, yüzyılın sonuna doğru da finans, bankacılık, borçluluk ilişkileri ile yeni ve soyut bir biçime dönüşmüştür. Bu değişim devletlerin diğer siyasal aktörlerle, bu kez çok-uluslu şirketlerle ve finansal yapılarla ilişkilerini güçlendirmiştir. Bu çalışmanın sınırlarını aşan bir tartışma olsa da

rekabetçi devlet kavramı (İçke vd., 2012, s. 15-18; Topak, 2012, s. 138-145), bu değişim sürecinin ve bugün de içinde bulunduğumuz deneyimlerin temelini atmıştır. Temel ve evrensel hakları genişletmek üzerine kurulu ve bunu ulus-devlet içinde vatandaşlığın güçlendirilmesi tezine dayandıran sosyal demokrasi, bu krizden piyasa düşüncesine yakınlaşarak üçüncü yol ve yeni sosyal demokrasi önerisiyle çıktı ancak bu da kitlelerle olan farklı tarihsel bağlardan ve savaş sonrası konjonktürden² kopuşu ifade ediyordu.

1970 sonrası ve 2000'lere kadar olan süreçte sosyal demokrat projenin ve partilerin, buna bağlı olarak refah-devletinin düşüşü, başta küreselleşme ve neoliberalizm bağlamlarında olmak üzere fazlasıyla tartışılmıştır. "Sosyal demokrasinin altın-çağının bitmesi, sadece Keynesyen ekonomilerin iktisadi anlamda etkisizleşmesiyle değil, yüzyıl sonundaki sosyo-kültürel yapısal değişimlerle ilişkilidir" (Merkel, vd., 2008, s. 20). Sosyal demokrasinin geleneksel tabanı olan endüstriyel işgücündeki değişim ve düşüş, işçi-sınıfının katmanlaşması ve beyaz yaka/mavi yaka dağılımındaki değişim, sosyal demokrat partilerin seçim başarılarını ve düşüncenin kendisini olumsuz etkilemiştir (Merkel, 1991). Çalışan kitlelerin sayısal gücünü seçimler yoluyla parlamenter güce dönüştürmek isteyen sosyal demokrat partilerin, merkeze (sağa) doğru kayarak herkesi-yakala biçimine dönüşmesi onları siyasal yelpazede diğerlerinden farksız konuma getirmiştir. "Toplumun yaşlanması, işçi sınıfındaki küçülme, yaşam tarzını bireyselleşmesi, postmateryal değerlere doğru dönüşüm", sosyal demokrat partilerin Avrupa çapında karşılaştığı ve çözüm üretmediği sorunlar olarak sıralanabilir (Merkel vd, 2008, s. 20). Bu sorunlara çözüm üretip üretmediği noktasında çokça eleştirilere maruz kalan sosyal demokrasinin "öldüğü" analizleri yapılmaktadır (Lavelle, 2008). Bu iddia sosyal demokrasinin kendi taleplerinden vazgeçip, kimlik ve farklılık kavramlara yakınlaşmasıyla ve ayrıca alternatif küreselleşme hareketinin eleştirilerine mesafeli durmasıyla temellendirilmektedir. Ayrıca aşırı-sağın yükselişi, sosyal demokrasinin boşluğuyla ilişkilendirilmektedir (Lavalle, 2008, s. 37-45). Buna rağmen sosyal demokrat uygulamaların, örneğin sosyal koruma harcamalarının milli gelir içindeki oranı gibi çeşitli göstergelerle devam ettiğini ve "sosyal demokrasinin ölümü" gibi bir kavramı kullanmanın doğru olmadığını söyleyen görüşler de mevcuttur (Callaghan ve Tunney, 2001, s. 69-70).

Esasen buradaki temel sorun, demokrasi ile kapitalizm arasındaki ilişkinin ne düzeyde olduğu ve özellikle dağılım ve eşitlik bağlamlarında birbirini kurumsal olarak ne düzeyde belirlediğidir (Meyer ve Hinchman, 2007, s. 136; Crouch, 2013, s. 159; Iversen, 2010, s. 183-184). Sosyal demokrasi, yukarıda değinildiği gibi, demokratik güçlerin kitlesel partiler ve parlamento aracılığıyla kapitalizmi kontrol edebileceği ve demokrasinin kontrolünde bir denge kurulabileceği düşüncesindeydi. Refah-devleti de bunun pratikteki karşılığı oldu. Ancak Soğuk Savaşın sonlarına doğru küreselleşme sürecinde kapitalizmin demokrasiyi güçlendireceği tespiti hâkim görüş olmuştur. Kapitalizm içi mücadeleyle başlayan sosyal-demokrasi bu süreçte demokrasiyle ve kitlelerle olan bağını kaybederken giderek teknikleşen, sosyal boyutundan ayrılan iktisadi yorumlara sıkışan, sivil toplumu da yatırım ve girişim alanı olarak gören bir konuma yerleşti. Bu değişim, bir yenilik çabası gibi başlasa da söylemsel üstünlüğün ve çıkış yolunun piyasa

2 Bu noktadaki uyarısı için yazının hakemine teşekkür ederim.

güçlerine geçtiğinin kabulüdür. Sosyal demokrat uygulamalar tamamen terk edilmese de bizzat demokrasi kavramında olduğu gibi sorun çözme kapasitesini ve siyasi belirleyiciliğini yitirmiştir. Giriş kısmında belirtilen çalışmanın sorunsal bağlamında, sosyal demokrasinin bugün yeni bir alternatif olabilmesi için toplumsal hareketlere ve dolayısıyla demokrasinin sosyal boyutuna yakınlaşmalıdır. Ancak 1990'larda bunun tersine, 4. bölümde değinileceği gibi, piyasacı demokrasi anlayışına yaklaşılmıştır.

4. 1990 Sonrası: Üçüncü Yol ve Yeni Merkez

Sosyal demokrasinin oluşum süreçlerinde olduğu gibi değişiminde de İngiliz İşçi Partisi (Labour Party) örneği kritik önemdedir. İşçi Partisi, merkeze ve sağa yanaşarak yaptığı değişim ve seçim başarılarıyla sosyal demokrat partilerin 1990'ların sonundan itibaren merkez-partisi olma isteğini güçlendirdi. Parti, 1979-1997 arası Muhafazakâr Parti dominasyonunu yıkarak 1997, 2001 ve 2005'te üç dönem üst üste birinci oldu. Almanya ve Fransa'daki çoğulcu seçim ve parti sisteminden farklı olarak, İngiltere'nin çoğunlukçu seçim ve iki partili sistemi de bu durumun ortaya çıkmasında önemli bir etkendi.

İşçi Partisi'nde 1987'den itibaren başlayan dönüşüm ve Neil Kinnock, John Smith, Tony Blair sırasıyla yaşanan lider değişimi geleneksel tabanla, sendikalarla ve sol söylemle bağı zayıflattı. 1977'deki parti programı 2002'ye kadar değiştirilmemişti (Merkel vd, 2008, s. 26). Blair, Parti tüzüğündeki "el emeği ve düşünsel emeği ile çalışan işçiler için üretim araçlarının ortak mülkiyetini, ürünlerin dağıtım ve bölüşümünün en adil biçimde yapılmasını garanti eden dördüncü maddeyi değiştirmişti. (...) Dördüncü Maddé'nin yeniden şekillenmesi dönüşümü temsil etmesi bakımından büyük ölçüde semboliktir" (Türkbay, 2015, s. 149). Parti içinde gittikçe güçsüzleşen sosyal demokrasi ve sosyalizm söylemi Blair'le beraber tamamen kullanım dışı olmuştur. Blair, partiyi "Yeni İşçi" (New Labour) Partisi olarak tanımlamıştır. "Partinin adını değiştirmemiş ancak uygulamada partinin adı Yeni İşçi Partisi haline gelmiştir" (Türkbay, 2015, s. 150).

Aslında sosyal demokrasi için pratik ve teorik dönüşüm paralel ilerlemiştir. Giddens'in (2008) "Üçüncü Yol" önerisi bu sürecin teorik adı olmuştur. Sosyalizmin ve eski-tür sosyal demokrasinin sona erdiği teziyle başlayan bu öneri, homojen bir toplum yapısının ve eski tür devlet-toplum ilişkilerinin kalmadığı düşüncesinden hareket eder. Giddens'in teorisinde (2008, s. 111-113), refah-devleti yerine refah toplumu veya "pozitif refah", sosyal devlet yerine "sosyal yatırım devleti" önerileri vardır ve bunlar, toplumsal örgütlenmenin devlet değil sivil toplum kuruluşları eksenli düşünülmesini önermektedir. Bu önerilerin temelinde, toplumsal değişikliklerin getirdiği "yeni risklerin" önlenmesi düşüncesi yatmaktadır. Yeni riskler de özellikle kadınların çalışma hayatında yer alması, yaşlı nüfusun artışı, eğitim ve çalışma hayatı arasında artan ilişki, özel sektör hizmetlerinin artması şeklinde gruplanmaktadır (Taylor-Gooby, 2004, s. 3). Aktif Emek Piyasası Uygulamaları ile güvenceli çalışma esnek çalışmaya, refah da çalışma refahına (workfare) dönüşmüştür. Böylece eşitlik ve dayanışma eksenli refah düşüncesi yerine, "öncelikli eşitlik ve üretici dayanışma" prensiplerine geçilmektedir (Arndt, 2013, s. 37).

Sosyal yatırım devleti düşüncesi, ABD tarzı bir refah-devleti yorumudur. İngiliz siyaseti, ABD’de Demokratların 1980, 1984, 1988’te Cumhuriyetçilere kaybedişlerinin ardından 1992 ve 1996 seçimlerinde başkan olan Bill Clinton çizgisinden etkilenmiştir. İngiltere’de de İşçi Partisi, 1982’den sonra uzun süre iktidar görememişti. Refah devleti kavramına en uzak alanlardan biri olan ABD siyaseti, bu konuya 1933-1939 arası Roosevelt liderliğinde ilerleyen New Deal uygulamaları ve sonrasındaki liberalizm-içi tartışmalarla kısmen temas etmiştir (Gutmann, 1988; King ve Ross, 2010, s. 53-54). 1990’ların sonundan itibaren Keynesçi bir refah-devletinin ve sosyal demokrasinin düşüşünde, önce aynı gelenekten gelen İngiltere olmak üzere, zamanla Avrupa’ya da sirayet eden ABD etkisinin artması işaret edilebilir. ABD-etkisi ile kasıt, demokrasi ile kapitalizm arasındaki bağların açıldığı, refahın piyasa içi düzenlemelerle geleceği düşüncesidir. Sosyal yatırım kavramı Clinton yönetiminin resmi söylemi olarak, bu bağlamda öne çıkmaya başlamıştır (Esping-Andersen, 1996, s. 260). Anglo-sakson modelin sosyal demokrasiye etkisi olarak özetlenebilecek bu durumda Clinton ve Blair, Üçüncü Yol’un sembol isimleri olarak tarihte yer almıştır (Romano, 2007).

Bu değişimlerle 1990’ların sonundan itibaren sosyal demokrasi siyasal teorinin tartıştığı önemli bir başlık haline gelmiştir. Beech’in haklı olarak belirttiği gibi (2009, s. 526-530), – İşçi Partisi’nin yeni çizgisiyle sürdürdüğü hükümetler, ideolojik anlatılardan ziyade değer odaklı olmasından dolayı siyaseten güçsüzleşmiştir. Demokrasi ve parlamenter sosyalizm kavramlarından uzaklaşmak, bu doğrultuda İşçi Partisi’nin yavaş ölümü anlamına gelmektedir. “Partinin siyasal çizgisini yeniden kurması için ideoloji ve uygulama üzerine bir tartışma zorunludur” önerisi desteklenebilir.

Blair’in 11 Eylül sonrası Bush politikalarını desteklemesi ve Irak müdahalesine ortak olması önemli kitlesel protestolara konu olmuş ve devamında Blair’in parti başkanlığından ve başbakanlıktan 2007’de istifasına yol açmıştır. Blair sonrasında Gordon Brown liderliğindeki parti köklü bir değişimi yaşamamış ve ABD-eksenli siyasete devam etmiştir. 2010’da Brown ve 2015’te Ed Miliband liderliğinde seçimlerden oy kaybı ve ikincilikle ayrılan Parti, 2017’de Jeremy Corbyn ile birlikte yeniden Blair döneminde yakaladığı yüzde 40 oy oranlarına ulaşmıştır. ABD-eksenli söylemden, Üçüncü Yol çizgisinden kopuş Corbyn liderliğinde gerçekleştirilmeye çalışılsa da parti 12 Aralık 2019 seçimlerinde 1935’ten bu yana en düşük sandalye sayısına düşerek tarihi bir yenilgi yaşamıştır. 2015’ten bu yana süren Brexit tartışmalarında AB’den ayrılmama eğiliminde olan İşçi Partisi’nin, bu konuda çeşitli krizler ve üç kez lider değişimi yaşayan Muhafazakar Parti karşısında beklenmedik yenilgisinin Corbyn’in radikalleşme önerileriyle, liderlik tarzıyla ya da seçim kampanyasıyla ilgili olup olmadığı güncel bir tartışma konusudur (Jones, 2019). Corbyn’le sol argümanların yükselişi ve özellikle Ulusal Sağlık Sistemi reformu tartışmaları, seçim beyannamesindeki “gerçek değişim zamanı” vurgusu, seçimin Brexit için evet/hayır referandumuna dönüşmesini engelleyememiştir (Stewart, 2020).

Yukarıda değinildiği gibi tarihsel açıdan kıta Avrupası’nda sosyal demokrasinin belirleyicisi Alman sosyal demokrasisi de İngiliz örneğine yaklaşarak ABD-tarzı bir siyasetin ve neoliberal

eğilimin içinde kaybolmuştur. Diğer bir deyişle sosyal liberalizmle arasındaki farklar azalmıştır. Bu süreçte 1970'lerdeki yüzde 40-45 bandını 2000'lerde bir daha yakalayamayan SPD'nin oy oranı, 2017 seçimlerinde yüzde 20'ye geriledi. SPD, Gerard Schröder liderliğinde 1998 ve 2002 seçimlerinde birinci olmuş ve Yeşiller ile koalisyonlar kurmuştu. 2009-2013 arası muhalefette ve son iki dönemde hükümetlerin küçük ortağı olarak koalisyonda yer almıştı.

Mart 2003'te Agenda 2010 adı verilen ekonomik program ve Yeni Merkez sloganıyla Schröder, Üçüncü Yol ekolünü Kıta Avrupası'nda uygulamış ve piyasa sosyal demokrasisini yerleştirmeye çalışmıştır (Thompson, 2004; Nachtwey, 2013). 2008'teki ekonomik kriz döneminde alternatif bir ekonomik program önerisi olmayan SPD, sonraki süreçte daha sılık hale gelerek güç kaybetmiştir (Bremer, 2019). Bu politikalara tepki verenlerin 2005'teki ayrılımların ardından Demokratik Sosyalizm Partisi (PDS) ile Emek ve Sosyal Adalet için Seçim Alternatifi (WASG) adlı yapıların birleşimiyle 2007'de kurulan Die Linke (Sol), demokratik sosyalizm hattını Almanya'da yeniden canlandırmaya çalışmaktadır. Yüzde 8-10 hattında oy alan Die Linke, henüz kitlesel bir desteğe ulaşamamıştır. Ancak sadece geçmiş nostaljisi değil "bugünün siyaseti"ni yönetmek isteğiyle, zamanın yerleşik hale gelmiş doğrularına alternatifler geliştirmek için kültür, siyaset ve ekonomi alanlarında teorik ve pratik bir mücadeleyi birlikte sürdürmektedir (Haug & the Dialektikfrauen, 2012).

Schröder ve Blair'in yayınladıkları ortak metin (1999), sosyal demokrasinin o dönem geldiği noktayı özetler. Sosyal adalet taleplerinin "değişen gerçeklikler" bağlamında gözden geçirilerek yeniden organize edilmesini öneren bu metinde, piyasa ekonomisinin savunulduğunu ancak piyasa toplumunun savunulmadığı vurgulanır. Devletin düzenleyici rolü, hakların sorumluluklar karşısındaki durumu ve gelir eşitliğiyle sosyal adalet arasındaki ilişki revize edilmelidir. Bu öneriler esneklik, bilgi-toplumu eksenli bir ekonomi, etkinlik, performans, fırsatlar, vergilerin düşürülmesi gibi piyasaların ve özel sektörün beklentisi yönündedir. Talep ve arz yönlü ekonomilerin birbirine rakip olmadığını savunsalar da ağırlıklı olarak solun arz-yönlü politikalara adapte olması gerektiğini vurgulamışlardır.

Esasen burada konu, seçim kazanmak için yürütülen kampanya veya uygulamalarla, sosyal demokrat projeyi veya düşünceyi geliştirmek arasındaki mesafedir. Kısacası seçime odaklı bir parti olmak ya da olmamak, parlamenter siyasetin yarattığı bir gerginliktir. Seçim başarısı için partilerin program ve yaklaşımlarını değiştirdikleri gözlemlenmektedir (Kitschelt 1994; 1999). Bu aynı zamanda siyasal yöntem için tercih edilen yollar ve buna bağlı geliştirilen uygulamalarla ilişkilidir. Arndt'a göre (2013, s. 183-185), İngiltere ve Almanya örneklerinde olduğu gibi daha fazla seçmene ulaşmak için siyasal pozisyonunu değiştiren partiler oy kaybı yaşarken, Üçüncü Yol tartışmasına mesafeli olan İsveç gibi örneklerde partiler oy kaybı yaşamamıştır. Esasen demokrasi bugün seçimlerden ve parti kampanyalarından daha fazlasını içeren bir çizgiye gelmiştir. Demokrasinin sadece seçim sandığı olması ilkesi, yüzyıl başında ilericiyken bugün için yetersiz ve sınırlı bir yorumdur. Sosyal demokrasi, kurucularından olduğu liberal demokrasinin bu dönüşümüne adapte olmakta zorlanmaktadır.

5. 2000'lerde Yeni Bir Çıkış Yolu?

Sosyal demokrasinin pratik uygulamalara yerleştirdiği eşitlik ve sosyal dayanışma kavramları bugün muhafazakârlar tarafından da kullanılmaktadır. Bu açıdan Üçüncü Yol ve yeni sosyal demokrasi etkisi pratikte ve teoride kendisini göstermektedir (Powell, 2013, s. 210-212). Bu etkiyi kontrol altında tutmak için kurumsal düzenlemelere ve söylemsel değişikliklere ihtiyaç vardır. Sosyal demokrasi, rakiplerinin demokrasi, küreselleşme ve sivil toplum yorumlarından fazlasını üretmek için yeni siyasal alanlar yaratmalıdır (Leggett, 2007, s. 360-361).

Dolayısıyla sosyal demokrasi için yeni bir adalet tartışmasını piyasa ve devlet dışında düşünmek alternatif bir yol olabilir. Dağıtıcı adaletten kaçarak piyasacı çizgiye gelmek yerine, ana akım siyasetin dışladığı toplumsal hareketlerin çabalarını ön plana çıkararak “sivil toplumu daha fazla siyassallaştırmak, kamusal alanın daha fazla sivilleştirmek, karşı-kamular yaratmak”, yeni sosyal demokrasi için aşamalar olarak görülebilir (Fitzpatrick, 2004, s. 206-208). Sosyal demokrasi ideolojik rakiplerinden farklı olarak ütopyik ya da gerçek-dışı hedeflerle değil, somut bir program ve öneriler bütünüyle ilişkilidir (Keating, 2013a). Bu pratik hattın yeniden keşfedilmesi önemli bir aşama olacaktır. Ancak bu öneriler, Üçüncü Yol'un yaptığı gibi, kendini yenilemek adına aslında başka ekolün kavramlarını alıp uygulamak şeklinde olmamalıdır.

Crouch'a göre (2013, s. 166) sosyal demokrasinin ulusal ekonomi ve korumacılık çizgisi, krizden çıkmak için yanlış bir çabadır; O'na göre dengeli bir Avrupa için mücadele olmaksızın dünya ekonomisiyle mücadele edilemez, diğer deyişle sosyal demokrasinin mücadelesini Avrupalılaştırması gereklidir. Bu görüşü destekleyen şekilde 1960'lardan 2000'lerin başına uzanan dönemler, sosyal demokrasinin yükselişte olduğu dönemlere denk gelir. Tersine 2001'den bu yana güvenlik kaygısının esas olduğu ve ekonomik krizlerin damga vurduğu küresel siyasette Avrupa devletleri içe kapanma eğilimli bir çizgiye geldikçe, sosyal demokrasi de yükselen popülizm ve muhafazakarlık etkisine girerek alternatif vizyonunu kaybetmiştir.

AB'nin 1950'lerdeki aşamalarından itibaren etkili bir görüş olan sosyal demokrat hedeflerin bugün Birlik içinde hâkim olduğu söylenemez. 1992'de AB adını aldıktan sonraki süreçte örneğin 1997-1998 döneminde 15 üye ülkenin 11'inde iktidarda sosyal demokrat partiler bulunsa da Birlik'in içindeki etkinliklerini zamanla yitirmişlerdir. Yakın dönemde yukarıda bahsedilen, köklere dönmek ve bugüne ayak uydurmak şeklinde özetlenebilecek tartışmaları sürdürmektedirler (Ross, 2013, s. 595-600). Avrupa'da 2016'da yapılan 18 seçimin 12'sini kaybeden sosyal demokrat partiler, 2008 ekonomik krizi ve devamında Suriye İç Savaşı ve bağlantılı olaylar çerçevesinde artan göçmen akımı karşısında gerilemektedir (Bröning, 2016; Barbieri, 2017).

Sosyal demokrasinin ve aynı zamanda AB'nin ana motoru Almanya'da uzun süredir devam eden merkez muhafazakâr Merkel iktidarı, üye ülkelerle ilişkilerde belli bir seviyeyi aşmamaktadır. Fransa'da 1980'lerin başında Mitterrand ile toparlanmaya çalışan PS, daha sonra neoliberalizme ayak uydurdu. 2010'larda da önce Hollande'nin sonra da parti içinden ayrılıp yeni bir oluşum kuran Macron'un başkanlık dönemlerinde, sosyal demokrasi ve Avrupa fikrini ilerletme açısından olumlu bir çizgi sürdüremedi. Kıta Avrupası'nın sembolü Almanya-Fransa hattında sosyal ve

dönüştürücü bir gücün oluşmaması, AB'nin seyrini önemli derecede etkilemektedir. Keza Brexit kararını referanduma götüren ve devamında zorlu bir süreç yaşasa da ayrılma kararını hayata geçiren İngiltere'de Muhafazakâr Parti'nin etkisi açıktır.

Sosyal demokrasinin bir diğer önemli hattı olan Akdeniz ülkeleri sol-popülizmin yeni demokrasi arayışlarından etkilenmiştir. Burada sosyal demokrat partilerdeki düşüşün en dramatik olanı Yunanistan'da PASOK'ta gerçekleşmiştir. Ekonomik krizin ve kemer-sıkma politikalarının faturası, 1975'ten bu yana Yunan siyasetinde önemli rol oynayan partiye çıkarılmıştır. PASOK'un 2009'dan 2015'e çöküşüne "Pasokifikasyon (*Pasokification*)" adı verilmeye ve diğer sosyal demokrat partilerin durumunu açıklamak için de kullanılmaya başlanmıştır (Lowen, 2013; Sorrenson, 2019). Krizi yönetemeyen parti, iktidarı radikal solun temsilcisi Syriza'ya bırakmış ve çözülme sürecine girmiştir. 2017'de yeni bir parti kurma sürecinde diğer demokratik sosyalist hareketlerle Değişim İçin Hareket (KINAL) adıyla birleşmiştir. 2019 seçimlerine KINAL adıyla giren PASOK'un tarihsel rakibi merkez-sağ Yeni Demokrasi (ND) toparlanarak Syriza hükümetini devirmiştir (Rori, 2020).

İspanya'da ise ekonomik kriz sonrası yükselen Öfkeli hareketi ve onun kurduğu Podemos (Yapabiliriz), 2015 seçimlerinden bu yana sol seçmenin oylarını kendine çekmiş ve sosyal demokrat İspanya Sosyalist İşçi Partisi (PSOE) 2015'te yüzde 22 ile en düşük oy orana gerilemiştir. Siyasal krizler çerçevesinde sıkça seçime giden İspanya'da Nisan 2019'da yüzde 28 oy alarak toparlanma eğilimindeki PSOE, genç lider Pedro Sanchez başkanlığında 2020 başlarında Podemos'la birlikte koalisyon hükümeti kurdu.

Akdeniz coğrafyasında sağ popülizmin ve lider figürünün güçlendiği yere İtalya örnek gösterilebilir. Berlusconi sonrasında sıklıkla hükümet değiştiren ve siyasi istikrarsızlığın sağ-popülizmi yükselttiği İtalya'da da Demokrat Parti (Partito Democratico/PD), 2007'de farklı partilerin birleşimiyle kurulup merkez-solu yeniden toparlamak istemektedir. 5 Yıldız ve Lega gibi yeni oluşumların hızlıca yükseldiği İtalya siyasetinde PD, eski bozulmuş sistemin parçası olarak görüldüğü için son genel seçimlerde yüzde 18 oy oranına gerileyerek hükümetin dışında kaldı. Daha sonra 5 Yıldız ve Lega koalisyonunun dağılmasıyla bağımsız bir isim, hukukçu Conte liderliğinde hükümetin ortağı oldu (Ventura, 2018; Pasquino, 2016).

Bu bölümde kısaca anlatılan Fransa, İtalya, İspanya ve Yunanistan örneklerinin gösterdiği gibi sosyal demokrat partiler var olan sorunlara alternatif üretmekte zorlanmaktadır. Avrupa çapında son 20 yılda gerçekleşen toplumsal hareketlerin çoğu, merkezdeki sosyal demokrat partileri hedef almaktadır. Toplumsal hareketlerin 2000'lerde aldığı hal, yeni bir demokrasi arayışını öne çıkarırken, halk kavramının vurgulandığı sol-popülizm sosyal demokrasinin üretmediği tabandan yürüyen tartışmaları sahiplenmiş görünmektedir (Mouffe, 2018, s. 33 Mueller, 2017, s. 98; Berman ve Snegovaya, 2019; Della Porta, 2020, s. 107). Bu tepkiler, muhafazakâr ya da liberal partilerden farklı bir yol önermediği sürece sosyal demokrat partilerin özellikle protestolara katılan genç kitleyle bağını kuramayacağı yönündedir. Bu bağlantısızlık, taleplere yönelik siyaset içinde çözüm üretme, demokrasinin meşru bir siyasal yol olma önerilerini de zedelemektedir.

Parlamentoların yeniden güç merkezi olması ve kitlelerin demokrasiyle olan bağınyı yeniden kurmak için sosyal demokrat partilerin yapacağı hamleler önemlidir. Bunun için taban örgütlenmesini öne çıkaran bir adım atılmalıdır. Bu noktada toplumsal hareketlerin çabaları yardımcı olacaktır. Böylece basitçe geçmişi yeniden yaratmak isteği yerine bugünü anlamak üzerine bir siyaset üretilebilir.

Sonuç

Çalışmanın özellikle vurgulamak istediği ve metin boyunca dile getirdiği tarihsel kökler ile bağlantının kopması, sosyal demokrasinin gücünü kaybetmesinde temel etkindir. Örgütlenme, toplumsal hareketler ve kitlelerin toplumsal taleplerini ifade etmek noktasında sosyal demokrasi başarısız olmuştur. Çünkü dönemin genel gidişatına ve piyasanın gelişimine ayak uyduran hamleler yapılmıştır. Bugün yeniden kriz ve geçiş dönemlerinde yeni bir siyasal hat geliştirebilmek için, sosyal refah devleti uygulamalarının yeniden altı çizilerek, piyasacı olmayan bir demokrasi anlayışına yönelik siyasalar üretilmelidir. Sosyal demokrasinin kendi krizinden çıkması ile neoliberalizmin ürettiği krize cevap üretmesi arasında bir paralellik vardır.

Bu çalışmanın temel vurgusu olan geçiş döneminde yeni bir siyasal hat açmak gerekliliği, parlamenter siyasette sosyal demokrat partilerin sorumluluğundadır. Sosyal demokrasi tarihsel süreçte kendi ürettiği kavramlara yeniden sahip çıkmalıdır. Bugün sorun, 19. yüzyıldaki gibi monarşik güçlere karşı değil ancak yine bir elit azınlığın yönettiği piyasaların kontrolüne karşı mücadeledir. 1970'lerdeki siyasal dönüşümü başlatan 1968 hareketlerinin getirdiği beklentilerden farklı biçimde 21. yüzyılda yeniden ekonomik sorunlar ile siyaset yakınlaşmaktadır ve ekonominin sosyalleşmesi, sosyal demokrat partilerin öne çıkardığı boyut olmalıdır.

Yukarıda değinildiği gibi başta Almanya olmak üzere monarşilerden parlamenter demokrasiye geçişte ve demokratik hukuk devletinin oluşumunda sosyal demokrasi belirleyici rol üstlenmiştir. Tarihsel süreçte karşılaşılan kritik anlarda, kitleleri devrimci bir müdahaleye ve şiddet araçlarını da kullanarak iktidar değışikliğine sevk etmek yerine siyasi iktidarın içeriden dönüştürülmesi eğilimleri tercih edilmiştir. Özellikle Almanya ve Fransa örneklerinde görüldüğü gibi sosyal demokrasi, sosyalizm kavramından uzak olmasa da devrimci Marksizm yorumuna uzak gelişmiştir. İngiltere ve İsveç gibi örneklerde ise siyasal ve sosyal liberalizme yakın biçimde ilerlemiştir. Diğer bir deyişle devrim ve piyasa hatları yerine merkezde yer alarak demokratik mücadeleyi tercih etmiştir.

1945-1970 arasında merkez siyasetin ana hatlarını belirleyen ancak küreselleşme döneminde bu gücünü kaybeden sosyal demokrasi, parlamenter demokrasinin yaşadığı temsil krizinden fazlasıyla etkilenmiştir. Sosyal demokrat partiler, sosyal talepleri temsil eden ya da bu taleplerin yöneldiği hat olmaktan 1980'ler sonu ve 1990'larla beraber büyük oranda çıkmıştır. Çeşitli yenilenme girişimlerine rağmen, 5. Bölümde verildiği gibi, tek başına iktidar olma gücünü yeniden kazanamamıştır. Bu noktada halkın taleplerini yansıtmak gücünü, popülizmin tanımladığı bir söyleme kaptıran sosyal demokrasi bürokrasi, elitler ve eski düzen olarak kodlanan bir çizgiden

kurtulamamıştır. Bu durumdan kurtulmak için, halkçılık ile demokrasi arasındaki bağı yeniden kurmak, bunu da ekonomik talepleri ifade ederek yapmak önemli bir çıkış noktası olacaktır.

Kapitalizmin finansallaşması ve 2001-2008 ekonomik krizleri, 21. yüzyılın başında ekonomi-demokrasi ilişkisinin tartışılmaya başlanmasına neden olmuş, özellikle küreselleşme-karşıtı hareketin yükselttiği protestolar bunun görünen yüzünü temsil etmiştir. Diğer bir deyişle 1968 sonrasında kültür, kimlik ve farklılık üzerinden işleyen alternatif siyaset arayışları, 1990'larla beraber yeniden ekonomi eğilimli hale gelmektedir. Sosyal demokrasinin bu ekonomik tartışmaları yeniden bünyesinde toplayacak adımlar atması gereklidir. Özellikle güvencesiz çalışanlara, kadın iş gücüne, ekolojik tartışmalar bağlamında genç nüfusa ve onların eylemlerine yönelik yaklaşımları, sosyal demokrat partiler için önem kazanacaktır.

Ekonomik ilişkilerin yeniden tanımlanması, yeni bir siyasal tartışmayla mümkündür. “Neoliberalizmden çıkış olabilir mi/mümkün mü” olarak da formüle edilebilecek bu soru, siyasal analizlerin yeniden ekonomik analizler kadar belirleyici olmasını sağlayacaktır. Bunun yolu, parti-sendika-dernek gibi hiyerarşik örgütlenmelerin etkisini kaybetmeye yüz tuttuğu postmodern dönemde yeni bir toplumsal hareket tabanı kurmaktır. İşsizlik ve güvencesizlik gibi küresel çapta sorun olmaya başlayan kavramların, sanayileşmiş Batı/Kuzey ülkelerinde bile önemli tepkilere neden olduğu bugünlerde sosyal demokrasinin genç nesille, dışlanmış ve ekonomik olarak zarar görmüş toplumsal kesimlerle temasını artırması gerekmektedir.

Kaynakça

- Arndt, C. (2013). *The Electoral Consequences of Third Way Welfare State Reforms: Social Democracy's Transformation and Its Political Costs*, Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Barbieri, P. (2017). “The Death and Life of Social Democracy”, *Foreign Affairs*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/2017-04-25/death-and-life-social-democracy>, April 25, 2017, Erişim: 01.02.2020
- Beech, M. (2009). “No New Vision: The Gradual Death of British Social Democracy?”. *The Political Quarterly*, 80(4), 526-532. Doi: 10.1111/j.1467-923X.2009.02049.x
- Berger, S. (2013). *Social Democracy and the Working Class: In Nineteenth and Twentieth-Century Germany*. London: Routledge.
- Berman, S. (1998). *The Social Democratic Moment*, New York: Harvard University Press.
- Berman, S. (2006). *The Primacy of Politics: Social Democracy And The Making Of Europe's Twentieth Century*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Berman, S., & Snegovaya, M. (2019). “Populism and the Decline of Social Democracy”, *Journal of Democracy*, 30 (3), 5-19.
- Blair, T., & Schröder, G. (1999). “Europe: Thirty Way/Die Neue Mitte”, <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/suedafrika/02828.pdf>, Erişim: 10.02.2020
- Bremer, B. (2019). “The Political Economy Of The SPD Reconsidered: Evidence From The Great Recession”, *German Politics*, Doi: 10.1080/09644.008.2018.1555817.

- Bröning, M. (2016). "The Rise of Populism in Europe Can The Center Hold?", *Foreign Affairs*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/2016-06-03/rise-populism-europe>, June 3, 2016, Erişim: 15.02.2020.
- Callaghan, J. (1989). "The Left, s. The Ideology of The Labour Party", in L. Tivey & A. Wright (Ed.), *Party Ideology In Britain*, Kent: Routledge, 23-48.
- Callaghan, J. (2002). "Social Democracy And Globalisation: The Limits Of Social Democracy in Historical Perspective", *The British Journal of Politics and International Relations*, 4(3), 429-451.
- Callaghan, J., & Tunney, S. (2001). "The End of Social Democracy?", *Politics*, 21(1), 63-72. Doi: 10.1111/1467-9256.00137.
- Castells, M., Bouin, O., Caraça, J., Cardoso, G., Thompson, J., & Wieviorka, M. (Eds.). (2018). *Europe's Crises*, London: John Wiley & Sons.
- Castles, F. G., Leibfried, Lewis, J., Obinger, H., & Pierson, C. (2010). "Introduction", in F. G. Castles, vd. (Eds.), *The Oxford Handbook of the Welfare State*, Oxford: OUP, 1-18.
- Crouch, C. (2013). "Class Politics and the Social Investment Welfare State", in Keating, M. (Ed.), *Crisis Of Social Democracy in Europe*, London: Edinburgh University Press.
- Della Porta, D. (2020). *How Social Movements Can Save Democracy: Democratic Innovations from Below*. John Wiley & Sons.
- Esping-Andersen, G. (1996), "After Golden-Age? Welfare State Dilemmas in Global Society", in G. Esping-Andersen (Ed.), *Welfare States in Transition: National Adaptations in Global Economies*, London: Sage, 1-31.
- Fitzpatrick, T. (2004). *After the New Social Democracy: Social Welfare for the 21st Century*, Manchester: Manchester University Press.
- Haug, F. & The Dialektikfrauen (2012). "The Politics of Die Linke – A Politics of Time", *Socialism and Democracy*, 26(1): 143-155. Doi: 10.1080/08854.300.2011.645663.
- Garnett, M. (2013). *Principles and Politics in Contemporary Britain*. London: Andrews UK Limited.
- Giddens, A. (2008). *The Third Way: The Renewal Of Social Democracy*. London: Polity Press.
- Greve, B. (Ed.). (2013). *The Routledge Handbook of the Welfare State*. London: Routledge.
- Gutmann, A. (Ed.) (1988). *Democracy and the Welfare State*. New York: Princeton University Press.
- Harvey, D. (2007). *A Brief History of Neoliberalism*, Oxford: Oxford University Press.
- Iversen, T. (2010). "Democracy and Capitalism", in F. G. Castles, vd. (Eds.), *The Oxford Handbook of the Welfare State*, Oxford: OUP, 183-195.
- İçke, M., Engin, C., & Kızılkaya, E. (2012). "Refah Devletinden Rekabet Devletine Dönüşüm Tartışmaları", *İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 46: 1-24.
- Jackson, B. (2013). "Social Democracy", in M. Freeden, L. T. Sargent, & M. Stears (Eds.), *The Oxford Handbook of Political Ideologies*, Oxford: OUP.
- Jones, O. (2019). "Brexit and Self-inflicted Errors Buried Labour in This Election", <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/dec/18/brexit-labour-election-corbyn-left>, Dec, 18, 2019, Erişim: 10.02.2020.
- Kamalak, İ. (2013). "Sosyal Demokrasi'ye Giriş", *Sosyal Demokrasi Notları*, İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- Keating M. ve McCrone D. (2013a). "The Crisis of Social Democracy", in M. Keating (Ed.), *Crisis of Social Democracy in Europe*, Edinburgh University Press, 1-13.
- Keating M. ve McCrone D. (2013b). "Conclusion", in M. Keating (Ed.), *Crisis of Social Democracy in Europe*, Edinburgh University Press, 228-232.

- Keman, H. (2017). *Social Democracy: A Comparative Account of the Left-Wing Party Family*. London: Routledge.
- King, D. ve Ross, F. (2010). "Critics and Beyond", in F. G. Castles, vd. (Eds.), *The Oxford Handbook of the Welfare State*, Oxford: OUP, 45-60.
- Kitschelt, H. (1994). *The Transformation of European Social Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kitschelt, H. (1999). "European Social Democracy Between Political Economy and Electoral Competition", in H. Kitschelt, et. al (Ed.), *Continuity and Change in Contemporary Capitalism*, Cambridge: Cambridge University Press. 317-345.
- Ladrech, R. (2000). *Social Democracy and the Challenge of European Union*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Lavelle, A. (2016). *The Death of Social Democracy: Political Consequences in the 21st Century*. London: Routledge.
- Lowen, M. (2013). "How Greece's Once-mighty Pasok Party Fell From Grace", *BBC*, <https://www.bbc.com/news/world-europe-22025714>, April 5, 2013, Erişim: 15.02.2020
- Mennen, K. (2019). "Nazis, Violence and the State: Social Democratic Repertoire Discussions in Germany and the Netherlands Around 1930", in J. Augesteijn vd. (Eds.), *Historical Perspectives on Democracies and their Adversaries*, London: Palgrave Macmillan, 45-68.
- Merkel, W. (1991). "After the Golden Age: Is Social Democracy Doomed to Decline?", In Institut de Ciencies Politiques i Socials (Ed.), *Socialist Parties in Europe*, Barcelona: Institut d'Edicions de la Diputacio de Barcelona, 187-222.
- Merkel, W. (2004). "Embedded and Defective Democracies", *Democratization*, 11(5): 33-58. Doi: 10.1080/135.103.4041233.130.4598.
- Merkel, W., Petring, A., Henkes, C., & Egle, C. (2008). *Social Democracy in Power: The Capacity to Reform*. London: Routledge.
- Meyer, T., ve Hinchman, L. P. (2007). *The Theory of Social Democracy*, New York: Polity Press.
- Moschonas, G. (2002). *In the Name of Social Democracy: The Great Transformation, 1945 to the Present*. London: Verso.
- Mouffe, C. (2018). *For a Left Populism*. London: Verso Books.
- Müller, J. W. (2017). *What is Populism?*. London: Penguin UK.
- Nachtwey, O. (2013). "Market Social Democracy: The Transformation of the SPD Up to 2007", *German Politics*, 22(3): 235-252, Doi:10.1080/09644.008.2013.788153.
- Pasquino, G. (2016). "Renzi: The Government, the Party, the Future of Italian Politics", *Journal of Modern Italian Studies*, 21(3): 389-398, Doi: 10.1080/1354571X.2016.116.9883.
- Powell, M. (2013). "Third Way", in B. Greve (Ed.). *The Routledge Handbook of the Welfare State*, London: Routledge, 202-212.
- Przeworski, A. (1986). *Capitalism and Social Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Przeworski, A. (2009). "Constraints and Choices Electoral Participation in Historical Perspective", *Comparative Political Studies*, 42(1): 4-30. Doi, s. 10.1177/001.041.4008324991.
- Romano, F. (2007). *Clinton and Blair: The Political Economy of the Third Way*. London: Routledge.
- Rori, L. (2020). "The 2019 Greek Parliamentary Elections: Retour A La Normale", *West European Politics*, 43(4): 1023-1037.

- Ross, G. (2013). "Social Democrats Today: Tribe, Extended Family Or Club?", in J. M. De Waele, F. Escalona, M. Vieira (Eds.), *The Palgrave Handbook of Social Democracy in the European Union*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 593-604.
- Rothstein, B. ve Steinmo, S. (2013). "Social Democracy in Crisis? What Crisis?", in M. Keating (Ed.), *Crisis of Social Democracy in Europe*, Edinburgh University Press, 87-106.
- Ryner, M. (2007). "US Power and the Crisis of Social Democracy In Europe's Second Project of Integration", *Capital & Class*, 31(3): 7-26.
- Ventura, S. (2018). "The Italian Democratic Party from Merger to Personalism", *South European Society and Politics*, 23(1): 181-196. Doi: 10.1080/13608.746.2018.1440483.
- Sorrenson, W. (2019). "Post-Pasokification-Labour's Modern Tragedy", *The Social Review*, www.thesocialreview.co.uk/2019/12/22/post-pasokification-labours-modern-tragedy/, Erişim: 25.02.2020.
- Stewart, H. (2020). "Crushed by Brexit: How Labour Lost the Election", *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/politics/2020/jan/21/crushed-by-brexit-how-labour-lost-the-election>, January, 21, 2020, Erişim: 01.03.2020.
- Taylor-Gooby, P. (2004). "New Risks and Social Change", in P. Taylor-Gooby (ed), *New Risks, New Welfare: The Transformation of The European Welfare State*, Oxford: Oxford University Press, 1-28.
- Thompson, P. (2004). "Agenda 2010", *Debatte: Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, 12(1): 9-24, Doi: 10.1080/096.515.6042000230098.
- Thorpe, A. (2015). *A History of the British Labour Party*. London: Palgrave.
- Topak, O. (2012). *Refah Devleti ve Kapitalizm*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Türkbay, R. (2015). "İngiliz İşçi Partisi'nin İdeolojik Dönüşümü", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(1): 135-156.

The Rise and Fall of Social Democracy: Is Social Democracy Possible in the Neoliberal Age?

Yavuz YILDIRIM**

The aim of the study is to analyze the role that social democracy can take in European politics today. To do so, the development process of the thought will be examined through a historical perspective in terms of the critical periods and country examples. Social democracy had a determining role in the transition from monarchies to parliamentary democracy. At the beginning of the 20th century, social democracy separated ways with socialism and was strengthened by the concept of welfare state in the post-1945 period. However, with the adaptation to capitalism and changing economic order, it lost its impacts with the new social democracy and the Third Way concepts. In this framework, the argument of the study is that for the social democracy to become effective again, it should reconnect to social movements as the voice of the large masses which are not represented. Actually, social democracy is heavily influenced by the representation crisis of parliamentary democracy. Social democratic parties have largely ceased to represent social demands or is not in the line how to these demands are directed after the 1990s. As for the 2000s, it can be clearly seen that social democracy in Europe has regressed both in terms of concept and party power. This decline shows itself in the inability to hold political power and the capacity to direct debates with the rise of US-style politics. The failure of social democracy established a ground for the political crisis of Europe and especially rising extreme right. This process also witnessed a historical course in which democratic politics was shaped in the context of neoliberal truth. In this context, after explaining the historical development of the concept through the cases of Germany, France, England and Sweden, the social democratic decline in Europe will be discussed through examples of various countries.

Democracy has been the main political goal and method in the modern period with the idea of shaping the executive and legislative bodies in favor of people through regular and fair elections. In this context, competition and programs of political parties have gained importance since the end of the 19th century. Structures such as unions, federations, clubs, and trade unions established in the early 19th century by workers, craftsmen, or “employees” as it was more commonly used at that time, began to transform into parties over time. Social democratic parties have had an

** Nigde Omer Halisdemir University, E-mail: yavuz.yildirim@ohu.edu.tr, Orcid: 0000-0002-1031-1537

intense influence in the process of democracies gaining a modern meaning in the context of election race, participation and strengthening of parliament in industrial countries. It is seen that the social democratic parties in the central countries were established before 1914 (Keman, 2017, s. 33-35). In the Anglo-Saxon tradition and the Scandinavian school, parties are generally organized as the political arm of the trade unions, while in Continental Europe, with the influence of Marxism, unions have become the economic branch of the parties. However, in any case, the connection between a centrally organized structure and the national movement is the founding element here (Keman, 2017, s. 36-37). In other words, social democracy has become one of the basic forms in the organization of the demands of the large masses.

Social democracy, which does not have a uniform form and a given definition, is founded on the intervention of the masses, participation and expansion of political rights (Przeworski, 1986). In its most general sense, social democracy is the ideology that envisages the use of democratic collective actions to expand the principles of freedom and equality defined by democratic values against the laissez-faire model (Jackson, 2013, s. 348). Although the analysis of social democracy in capitalism is in harmony with socialism, the paths are diverged at various points. In addition to the electoral and party systems, it can be said that differences appear depending on the development of capitalism and the labor market not being the same in every country.

Practical and theoretical transformation for social democracy went hand in hand. Giddens's (2008) "third way" proposal became the theoretical name of this process. Beginning with the thesis that socialism and old-style social democracy have come to an end, this proposal is based on the idea that there is no homogenous social structure and old-style state-society relations. In Giddens's theory (2008, s. 111-113), the proposals of welfare society or "positive welfare" instead of welfare state and "social investment state" instead of social state enabled social organization to be thought about non-governmental organizations rather than the state. The basis of these suggestions lies in the prevention of "new risks" brought about by social changes. New risks are grouped as the participation of women in working life, the increase of the elderly population, the increasing relationship between education and working life, and the increase in private sector services (Taylor-Gooby, 2004, s. 3). With Active Labor Market Practices, secure working has turned into flexible working, and welfare has turned into workfare. Thus, instead of the idea of equality and solidarity-based welfare, the principles of "priority equality and productive solidarity" are adopted in this paradigm (Arndt, 2013, s. 37).

Social democracy has failed in terms of organizing, connecting social movements, and expressing the social demands of the masses. Because it moved with the mainstream agendas of the period and the development of the market. Today, in order to develop a new political line in times of crisis and transition, a non-market understanding of democracy should be produced by re-emphasizing the social welfare state practices. There is a continuity between social democracy emerging from its crisis and its response to the crisis produced by neoliberalism.

The necessity of opening a new political line in the transition period, which is the main emphasis of the study, is the responsibility of social democratic parties in parliamentary politics. Social democracy must reclaim the concepts it has produced in the historical process. The discussions in historical roots are inspiring at this point. The problem today is the struggle not against monarchical powers as in the 19th century, but against control of markets again ruled by an elite minority. Unlike the expectations brought by the 1968 movements that initiated the political transformation in the 1970s, economic problems and politics are getting closer again in the 21st century, and the socialization of the economy should be the dimension of social democratic parties.

The financial crisis of capitalism and the economic crises of 2001-2008 led to the discussion of the relationship between economy and democracy at the beginning of the 21st century, especially the protests that are raised by the anti-globalization movement represented the visible face of this. In other words, the search for alternative politics based on culture, identity and difference after 1968 transformed economy-oriented again in the 1990s. Social democracy needs to take steps to reunite these economic discussions. Especially for social democratic parties, their approach towards precarious workers, female workforce, young population in the context of ecological debates and their actions will gain importance for this aim.

It is possible to redefine economic relations with a new political debate. It is also related with the question that “is it possible/is there an exit from neoliberalism”. This change will ensure that the re-determining political analysis as important as economic one. The way to achieve this is to establish a new social movement base in the postmodern period, where hierarchical organizations such as party-union-association tend to lose their influence. Nowadays, when concepts such as unemployment and insecurity cause significant reactions even in industrialized West/North countries, social democracy have to increase its contact with the younger generations, excluded and economically damaged social segments.